

Dyslexieprotocol Kardinaal de Jong 2013

Gebaseerd op Protocol Leesproblemen en Dyslexie

INHOUDSOPGAVE

Stappenplan groep 1 t/m 8	blz.3
Toetskalender groep 1 t/m 8	blz. 5
Continuüm van de zorg	blz. 8
Interventies groep 1 t/m 8	blz. 9
Ondersteuning voor kinderen met (een vermoeden van) dyslexie	blz. 11
Tips voor ouders met kinderen van leesproblemen	blz. 12

BIJLAGEN

Toets letters benoemen	bijlage 1
Toets auditieve analyse	bijlage 2
Toets auditieve synthese	bijlage 3
Kleurentoets voor kleuters	bijlage 4
Toets audant	bijlage 5
Toets audisynt	bijlage 6
Signaleringslijst voor kleuters	bijlage 7
Dyslexiehandelingsplan	bijlage 8
Ralfi-handelingsplan	bijlage 9
Connect-handelingsplan	bijlage 10

STAPPENPLAN GROEP 1 T/M 8

STAPPENPLAN VOOR GROEP 1

Stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht	Uitwerking protocol
Stap 1	Aanvang groep	Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van beginnende geletterdheid	Hoofdstuk 2 en 3
Stap 2	Januari	Invullen signaleringslijst	Hoofdstuk 4
Stap 3	Januari-juni	Aanbod verrijken voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod aan geletterde activiteiten	Hoofdstuk 3
Stap 4	Juni	Invullen signaleringslijst Extra contact met de ouders	Hoofdstuk 4

STAPPENPLAN VOOR GROEP 2

Stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht	Uitwerking protocol
Stap 1	Aanvang groep	Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van beginnende geletterdheid Gericht aanbod verrijken voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn(fonemisch bewustzijn) en letterkennis	Hoofdstuk 2 en 3
Stap 2	Januari	Invullen signaleringslijst Afname van de volgende toetsen: Auditieve analyse, auditieve synthese, letters benoemen, kleurentoets Handelingsplan opstellen voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis	Hoofdstuk 4
Stap 3	Januari-juni	Aanbod verrijken voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis Extra begeleiding bieden middels de voorschotbenadering	Hoofdstuk 3 en 5
Stap 4	Juni	Invullen signaleringslijst Afname van de volgende toetsen: Auditieve analyse, auditieve synthese, letters benoemen, kleurentoets Handelingsplan evalueren	Hoofdstuk 4
Stap 5	Einde schooljaar	Overdracht naar de volgende groep: Ingevulde signaleringslijst Toetsresultaten Handelingsplannen	Hoofdstuk 6

STAPPENPLAN VOOR GROEP 3

Stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht
Stap 1	Aanvang groep 3	Beginsituatie vastleggen.
Stap 2	Oktober/november (na ongeveer 8-10 weken onderwijs)	Hoofdmeting 1
Stap 3	Oktober/november januari/februari	Interventieperiode 1
Stap 4	Januari/februari (Nadat alle letters zijn aangeboden)	Hoofdmeting 2
Stap 5	Januari/februari – april	Interventieperiode 2a
Stap 6	April	Tussenmeting
Stap 7	April-mei/Juni	Interventieperiode 2b
Stap 8	Juni	Hoofdmeting 3

STAPPENPLAN VOOR GROEP 4

Stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht
Stap 1	Aanvang groep 4	Beginsituatie vastleggen
Stap 2	Aanvang groep 4 Oktober/november	Interventieperiode 1a
Stap 3	Oktober/november	Tussenmeting 1
Stap 4	Oktober/november Januari/februari	Interventieperiode 1b
Stap 5	Januari/februari	Hoofdmeting 1
Stap 6	Januari/februari – april	Interventieperiode 2a
Stap 7	April	Tussenmeting 2
Stap 8	April-mei/Juni	Interventieperiode 2b
Stap 9	Juni	Hoofdmeting 2

STAPPENPLAN VOOR GROEP 5 -8

Stap	Moment in leerjaar	Actie door leerkracht (en leesspecialist)
Stap 1	Aanvang groep	Beginsituatie vastleggen
Stap 2	Aanvang groep - Oktober/november	Interventieperiode 1a
Stap 3	Oktober/november	Tussenmeting 1
Stap 4	Oktober/november Januari/februari	Interventieperiode 1b
Stap 5	Januari/februari	Hoofdmeting 1
Stap 6	Januari/februari – april	Interventieperiode 2a
Stap 7	April	Tussenmeting 2
Stap 8	April-mei/Juni	Interventieperiode 2b
Stap 9	Juni	Hoofdmeting 2

Bij zij-instromers hanteren wij hetzelfde tijdspad gekoppeld aan de maand van instroom.

TOETSKALENDER GROEP 1 T/M 8

TOETSKALENDER GROEP 2

januari	<i>Alleen bij uitval:</i> Auditieve analyse auditieve synthese letters benoemen kleurentoets
juni	<i>Alleen bij uitval:</i> Auditieve analyse auditieve synthese letters benoemen kleurentoets

TOETSKALENDER GROEP 3

oktober-november	<i>Alle leerlingen:</i> Fonologisch bewustzijn => audant (DTLAS) en audisynt (DTLAS) Herfstsignalering (VLL): grafementoets, Fonemendictee, woorden lezen en tekst lezen <i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid:</i> Letters herkennen => herfstsignalering letter herkennen (VLL) Analyse en observatie van het leesproces
januari-februari	<i>Alle leerlingen:</i> DMT kaart 1 en 2 Spelling cito Grafementoets (VLL) Fonemendictee (VLL) Woordenschat Cito <i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> Audant (DTLAS) Audisynt (DTLAS) AVI Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces
april	<i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> Grafementoets (VLL) Fonemendictee (VLL) DMT kaart 1 en 2 Pi-dictee Analyse en observatie van het leesproces
juni	<i>Alle leerlingen:</i> DMT kaart 1, 2 en 3 Spelling Cito Woordenschat Cito

	<p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> Fonologisch bewustzijn => audant (DTLAS) en audisynt (DTLAS) Grafementoets (VLL) Fonemendictee (VLL) AVI Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces</p>
--	---

TOETSKALENDER GROEP 4

oktober-november	<p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> Grafementoets (Cito) Fonemendictee (Cito) DMT 1, 2, 3 Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces Pi-dictee of Spelling E3</p>
januari-februari	<p><i>Alle leerlingen:</i> DMT kaart 1, 2 en 3 Spelling Cito Begrijpend lezen Cito Woordenschat Cito</p> <p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> Grafementoets (Cito) Fonemendictee (Cito) AVI Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces Pi-dictee</p>
april	<p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> DMT kaart 1, 2, 3 Pi-dictee of spelling M4 Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces</p>
juni	<p><i>Alle leerlingen:</i> DMT kaart 1, 2 en 3 Spelling Cito Begrijpend lezen Cito Woordenschat Cito</p> <p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> AVI Pi-dictee Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces</p>

TOETSKALENDER GROEP 5 - 8

oktober-november	<p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> DMT 1, 2, 3 AVI Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces Pi-dictee</p>
januari-februari	<p><i>Alle leerlingen:</i> DMT kaart 1, 2 en 3 Spelling Cito Begrijpend lezen Cito Woordenschat Cito</p>
april	<p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> DMT 1, 2, 3 AVI Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces Pi-dictee</p>
juni	<p><i>Alle leerlingen:</i> DMT kaart 1, 2 en 3 Spelling Cito Begrijpend lezen Cito Woordenschat Cito</p> <p><i>Leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid (D/E score):</i> AVI Pi-dictee Analyse en observatie van het lees- en spellingsproces</p>

CONTINUÛM VAN DE ZORG

Zorgniveau		stap	Wie?	Hulp op dit niveau
Onderwijs-continuüm	Continuüm van zorg			
Basis-arrangement Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband, voldoende voor 75% van de leerlingen	Niveau 1 Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband	1 kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement 2 juist gebruik van effectieve methodes voor lezen en spellen 3 Gebruik leerlingvolgsysteem	Leerkracht	Goed lees- en spellingonderwijs met aandacht voor verschillende leerbehoeften (o.a. VNL)
Intensief arrangement 'Intensiveren door stapelen': meer instructie en meer leertijd. Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht komt bovenop het basisarrangement (ongeveer zwakste 25%)	Niveau 2 Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht (ongeveer zwakste 25%)	4 Vaststellen van potentiële uitvallers en aanpak binnen de klas	Leerkracht	Intensivering van lees- en spellingonderwijs door uitbreiding van instructie- en oefentijd
Zeer intensief arrangement Specifieke interventies versterken het intensieve arrangement. Ondersteund en/of uitgevoerd door de zorgspecialist in de school (ongeveer zwakste 10%)	Niveau 3 Specifieke interventies ondersteund en/of uitgevoerd door de zorgspecialist in de school (ongeveer zwakste 10%) i.s.m. IB-er	5 Vaststellen leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes 6 Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden van dyslexie	Leerkracht en/of specialist	Ralfi of Connect lezen
Zeer intensief arrangement+ zorg Achterstand en hardnekkigheid van lees- en/of spellingproblemen zijn aangetoond. Verwijzing naar de zorg voor diagnostiek en behandeling in zorginstituut (ongeveer 4%)	Niveau 4 Diagnostiek en behandeling in zorginstituut (ongeveer 4%) i.s.m. IB-er Indien mogelijk vragen ouders via hun zorgverzekering een dyslexieonderzoek en/of behandeling aan. School levert een leesdossier aan.	7 Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) 8 Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	Externe behandelbaar	Externe behandeling

INTERVENTIES GROEP 1-8

INTERVENTIES GROEP 1 en 2:

We maken gebruik van de methode "Ik en Ko" en de map "fonemisch bewustzijn.

Hierin komen o.a. aan bod:

- het stimuleren van beginnende geletterdheid door interactief voorlezen
- fonologische vaardigheden
- gespreksvaardigheden
- begrijpend luisteren
- het stimuleren van institutionele interacties (begrijpen van instructies/opdrachten en formeel taalgebruik)
- het stimuleren van informatie geven
- het stimuleren van het gebruik van middelen
- het stimuleren van taalbschouwing
- aandacht voor het uitbreiden van de woordenschat (Met woorden in de weer)
- aanleren van klank-lettersymbolen via de lettermuur

INTERVENTIES GROEP 3:

Stimuleren van de aanvankelijke lees- en spellingfase aan de hand van de methode Veilig Leren

Lezen met o.a. :

- effectief handelen in de groep: taakgericht, expliciete instructie, oefenen op woord-, zins- en tekstniveau, schrijven van woorden, herhaald aanbod, systematisch, aandacht voor (procesgerichte) feedback, versterken van autonomie, aandacht voor lees- en spellingsmotivatie
- fonologische vaardigheden
- lastige letters (b-d, m-n, s-z, f-v, h, j,w)
- stomme –e (de, we, me, ze, te, je)
- korte-lange klanken (a-aa, o-oo, u-uu, e-ee)
- twee-tekenklanken (ie, oe, eu, ui, ou, au)
- dubbele medeklinkers (ng, nk, ch)
- klankgroepen (eer, oor, eur, aai, ooi, oei, uw, eeuw, ieuw)
- uitbreiding woordenschat (Met woorden in de weer)

Materiaal: VLL

Na januari: Connect klanken en letters, Connect woordherkenning

INTERVENTIES GROEP 4:

Stimuleren van de aanvankelijke lees- en spellingfase met o.a.

- effectief handelen in de groep: taakgericht, expliciete instructie, oefenen op woord-, zins- en tekstniveau, schrijven van woorden, herhaald aanbod, systematisch, aandacht voor (procesgerichte) feedback, versterken van autonomie, aandacht voor lees- en spellingsmotivatie
- fonologische vaardigheden
- lastige letters (b-d, m-n, s-z, f-v, h, j,w)
- stomme –e (de, we, me, ze, te, je)
- korte-lange klanken (a-aa, o-oo, u-uu, e-ee)
- twee-tekenklanken (ie, oe, eu, ui, ou, au)
- dubbele medeklinkers (ng, nk, ch)
- klankgroepen (eer, oor, eur, aai, ooi, oei, uw, eeuw, ieuw)
- uitbreiding woordenschat (Met woorden in de weer)

Materiaal: methode Taalleesland,

Extra: o.a. Veilig en vlot, Speciale leesbegeleiding (Luc Koning), Connect klanken en letters, Connect woordherkenning, Connect vloeiend en vlot. Na januari: Ralfi-lezen

INTERVENTIES GROEP 5-8:

Gericht oefenen basistechniek en automatiseren decodeervaardigheid:

- effectief handelen in de groep: taakgericht, expliciete instructie, oefenen op woord-, zins- en tekstniveau, schrijven van woorden, herhaald aanbod, systematisch, aandacht voor (procesgerichte) feedback, versterken van autonomie, aandacht voor lees- en spellingsmotivatie
- Klank-tekenkoppeling (twee-tekenklanken, korte/lange klanken, lettercombinaties en lettergrepen)
- Tempoverlaging bij radende lezers
- Aanleren van efficiënte leesstrategieën
- Tempoverhogen
- Voorinstructie
- apart oefenen van moeilijke woorden
- vergroten van het spellingsbewustzijn o.a. door inzicht te geven in het eigen spellingprobleem
- uitbreiding woordenschat (Met woorden in de weer)

Materiaal: methode Taalleerland

Extra: o.a. Zelfstandig spellen, Ralfi-lezen, Speciale Leesbegeleiding (Luc Koning)

ONDERSTEUNING VOOR KINDEREN MET (EEN VERMOEDEN VAN) DYSLEXIE

Voor deze kinderen wordt het handelingsplan dyslexie ingevuld met aandacht voor de volgende punten:

Accepteren

- Het is voor het dyslectische kind onmogelijk hetzelfde niveau in lezen en spellen te bereiken als een niet-dyslecticus in dezelfde tijd.
- Het kind zal altijd fouten blijven maken, ook het kind moet dit weten.
- Lezen verbetert vaak sneller dan spellen.
- Spellens is het grootste probleem.
- Accepteren van de fouten is belangrijk om de motivatie gaande te houden.

Begrijpen

- De leerkracht zal op de hoogte moeten zijn van de verschillende taakaspecten en de complexiteit van lees- en schrijftaken.
- Begrijpen dat een lees- of schrijftaak veel energie kost door die complexiteit.
- De leerling zal zelf alert moeten zijn: wanneer begrijp ik iets niet en wat moet ik dan doen.

Compenseren

- Met name begrijpend lezen is voor een dyslectisch kind problematisch.
- Blijf niet hangen op het correct ontsleutelen van woorden.
- Het gaat om het begrijpen van de informatie.
- Voorlezen, plaatjes en gebaren kunnen helpen begrijpen.
- Terug kunnen vallen op een voorleesmaatje is belangrijk.
- De leerling hoeft niet hardop te lezen.
- Ook de computer met spellingcontrole kan een goede hulp zijn.

Dispenseren

- Dyslectische leerlingen werken langzamer, hebben meer tijd nodig voor een lees- of schrijftaak. Dit geldt ook voor het maken van toetsen.
- Dyslectische leerlingen zijn eerder moe en hebben een rustige omgeving nodig om zich te kunnen concentreren op hun taak.
- Dispensatie kan bestaan uit: minder hoeveelheid werk, tijd verlengen, vrijstelling, gebruik van kladblaadje, mogen opzoeken van woorden en betekenissen.
- Eventueel overstappen op blokschrift.
- Gebruik maken van het spellingspiekschrift.
- Gebruik maken van sterker ontwikkelde auditieve en / of visuele kant.

Extra leerhulp

- Hulp bij lezen en spellen zal gericht moeten zijn op het aanleren van woordstructuren en top-down- strategieën.
- Hulp bij voorkeur door eigen leerkracht om aansluiting en integratie in de eigen methode te waarborgen.

TIPS VOOR OUDERS MET KINDEREN MET LEESPROBLEMEN

Tips voor ouders van kinderen met leesproblemen.

1: Elke dag minimaal 15 minuten voorlezen tot en met groep 8.

Voorlezen is heel belangrijk voor kinderen die zelf nauwelijks lezen, omdat:

- het kind daarbij ongemerkt aan zijn/haar taalontwikkeling werkt.
- de woordenschat uitgebreid wordt.
- het kind zich leert verplaatsen in andere personen en situaties.
- het kind de kans krijgt te ontdekken dat boeken leuk zijn.

2: Samen lezen.

- De ouder leest het begin van het boek, totdat het kind goed in het verhaal zit en nieuwsgierig is naar de afloop. Vaak zal het kind dan zelf het boek uitlezen.
- Kies hiervoor uitsluitend boeken die het kind zelf leuk vindt. Vindt het kind bij nader inzien het boek toch niet leuk, dan niet verder lezen, maar een ander boek kiezen.

3: Thuis een leesfeer creëren.

Lees zelf ook, liefst in aanwezigheid van het kind.

(bijvoorbeeld krant, tijdschrift of boek)

Reageer op wat je leest. Laat zien dat lezen iets met je doet.

4: Abonnement nemen op een populair jeugdtijdschrift.

Bijvoorbeeld: de Donald Duck of de Tina.

Jeugdtijdschriften bevatten korte overzichtelijke verhalen.

5: Series lezen:

Het kind proberen te interesseren voor een boek uit een serie.

Als het kind het boek leuk vindt, wil het vaak ook andere delen uit die serie lezen.

6: Samen iedere dag 10 minuten oefenen

Doe dit als volgt:

- Neem een boek dat een of twee AVI-niveau's hoger is dan het kind normaal leest.
- Lees een stukje voor. Het kind leest hardop mee. Daarna leest het kind zelf de tekst voor. (let op: een kort stuk, geen hele bladzijde)
- Laat het kind niet hikkelen, maar zeg het woord voor.
- Het woord wordt dan niet fout ingeslepen en het is plezierig om vlot door te kunnen lezen.